

PERUSTULO VAI JOUSTAVAMPI SOSIAALITURVA?

Kirkkohallituksen *Työelämän erityiskysymyksiä* -kurssi
28.11.2017

ESITELMÄN SISÄLTÖ

- ✓ Digitaalinen talous ja sosiaaliturva
  - ✓ Mikä perustulo?
- ✓ Perustulo vai joustava sosiaaliturva?

DIGITAALINEN TALOUS JA SOSIAALITURVA

ONKO KAIKKI TÄLLÄ KERTAA TOISIN?

- lähes konsensus digitaalisista teknologioista ja tekoälystä tuottavuutta lisäävinä yleistarkoitusteknologioina
- lähes konsensus mahdollisuudesta automatisoida laajalti rutiininomaisia/ennustettavia manuaalisia ja tietotyötehtäviä
  - joustavuus, luovuus ja sosiaaliset taidot kovassa kysynnässä jatkossa(kin)
- ei läheskään konsensusta pitkän aikavälin työllisyysvaikutuksista
- kaksi *ideaal*ityyppistä koulukuntaa tunnistettavissa
  - vastakkainasettelu usein teknologia-asiantuntijoiden ja ekonomistien välillä

SUOMALAISET EIVÄT OLE HUOLISSAAN TYÖTTÖMYYDEN MUODOSTUMISESTA PITKÄAIKAISEKSI

Taulukko 1. Kansalaisten näkemys työllisyyskehityksestä tulevien kymmenen vuoden kuluessa

Työttömyys lisääntyy väliaikaisesti, mutta tasoittuu uusien työpaikkojen syntymisen myötä.	44,6 %
Työttömyys vakiintuu pysyvästi 1–10 prosenttiyksikköä nykyistä korkeammalle tasolle.	19,2 %
Työttömyys vakiintuu pysyvästi yli 10 prosenttiyksikköä nykyistä korkeammalle tasolle.	8,6 %
Työttömyys ei lisäännä.	14,1 %
Työttömyys vähenee.	12,0 %
En osaa sanoa	1,5 %

NUORET OPTIMISTISIMPIA

Taulukko 2. Ikäluokkien väliset erot pitkän aikavälin työllisyysnäkemyksissä

		Ikäluokka					Yhteensä
		15–24	25–34	35–49	50–64	65+	
Lisääntyykö työttömyys pysyvästi?	Kyllä	12,4 %	27,0 %	33,3 %	34,9 %	27,7 %	28,4 %
	Ei	87,6 %	73,0 %	66,7 %	65,1 %	72,3 %	71,6 %

SUOMALAISET OLETTAVAT EPÄVARMUUDEN LISÄÄNTYVÄN

Taulukko 3. Kansalaisten näkemykset mahdollisista työmarkkinamuutoksista digitaalisessa taloudessa

Väite	Samaa mieltä	Eri mieltä	Ei osaa sanoa
Työsuhteet muuttuvat nykyistä epävarmemmiksi.	84,9 %	12,9 %	2,2 %
Itsensätyöllistäjien määrä lisääntyy merkittävästi.	82,4 %	15,8 %	1,8 %
Työntekijöiden palkat laskevat kilpailun lisääntyessä työpaikoista.	49,1 %	47,5 %	3,4 %
Työmarkkinoilla tapahtuvat muutokset johtavat eriarvoisuuden lisääntymiseen.	69,3 %	27,2 %	3,5 %

THIS TIME IS DIFFERENT

- teknologiat kehittyvät eksponentiaalista vauhtia
  - yhä monimutkaisemmat tehtävät automatisoivissa
  - työvoima ei ehdi sopeutua koulutuksen avulla
  - yhteistyö koneiden kanssa väliaikaista
- digitaalinen tuotanto pääomaintensiivisempää
- digitaaliset alustat mahdollistavat työprosessien pilkkomisen yhä pienempiin osiin
- Frey & Osborne ja 702 ammatin *keskimääräisten* tehtävien automatisointimahdollisuudet teknologisella tasolla

THIS TIME IS NO DIFFERENT

- historiallinen evidenssi ja väärät profeetat
- tuottavuus kasvaa → tuotanto tehostuu, kuluttajahinnat laskevat ja innovaatiopohjaiset sektorit laajenevat → työvoiman kysyntä lisääntyy (*destruction effect vs capitalisation effect*)
  - työn määrä ei siis vakio, uusia työpaikkoja syntyy
- yhteistyö koneiden kanssa lisääntyy ja työ organisoituu uudelleen
- poliittiset (ay-liike ja työväenpuolueet) ja sosiaaliset tekijät (hoivan etiikka), sääntely (lait), organisaatioiden rakenteet, teknologisen kehityksen hidastuminen (robottiautot)
- Arntz, Gregory & Zierahn (2016) ja ihmisten itsensä raportoimien työtehtävien automaatoriski

SKENAARIOIDEN IMPLIKAATIOT KÄRJISTETYSTI

- This time is different: massatyöttömyys, koveneva kilpailu työmarkkinoilla, alaspäin joustavat palkat, talouden epävakaus, eriarvoisuuden lisääntyminen, ihmisten velkaantuminen, sosiaalisen koheesion murtuminen, sosiaaliset ongelmat
  - ratkaisu: perustulo ja työn jakaminen
- This time is NO different: teknologisen työttömyyden lisääntyminen korkeintaan lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä, uusia parempia työpaikkoja, palkkojen nouseminen tuottavuuden kehittyessä
  - ratkaisu: koulutus ja joustavat työmarkkinat

MALTILLINEN SKENAARIO

- koska teknologisella tasolla monet työtehtävät automatisoitavissa, on perusteltua varautua teknologisen työttömyyden lisääntymiseen vähintään lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä
  - historiallinen evidenssi
  - ei tulisi väheksyä lyhyen ja keskipitkän aikavälin kielteisiä sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia
    - köyhyys, tuloerot, hystereesi, syrjäytyminen, sosiaalisen liikkuvuuden hidastuminen, riittämätön kulutuskysyntä, stagnaatio, budjettialijäämät
  - ei tulisi sulkea kokonaan pois mahdollisuutta pitkän aikavälin kielteisiin vaikutuksiin, koska laajaa työllisyyttä tarjoavat alat voivat kadota
  - koska pitkän aikavälin seurauksia mahdotonta ennustaa, tarvitaan joustavaa sosiaaliturvaa

JOUSTAVA SOSIAALITURVA 1/2

- digitaalisessa taloudessa tarvitaan *joustavaa* sosiaaliturvaa
  - 1) mahdollistetaan joustava liikkuminen palkkatyön, työttömyyden, yrittäjyyden, omaehtoisen aktiivisuuden ja kouluttautumisen välillä
    - sosiaalipolitiikan ja työllisyyspolitiikan kietoutuminen yhteen
  - 2) toteutetaan politiikkatoimenpiteitä, jotka purkavat sekä nykyisiä että oletettavissa olevia ongelmia
    - esim. byrokratialoukkujen purkaminen
    - ei todellista tarvetta sulkea pois mahdollisuutta pysyvästä teknologisesta työttömyydestä

JOUSTAVA SOSIAALITURVA 2/2

- tulorekisterin hyödyntäminen
- perusturvaetuuksien yhdistäminen
- tulo- ja tarveharkinnan vähentäminen (esim. vapaampi opiskelu ja itsensä työllistäminen työttömyysturvalla, etuuksien vähenemisasteiden pienentäminen, suojaosat)
- sanktioiden ja velvoitteiden vähentäminen
- työttömille enemmän mahdollisuuksia määritellä mielekäs osallistuminen (osallistumistulo?)
- mikäli uudistukset riittämättömiä joustavuuden lisäämiseksi, syytä tutkia perustulon käyttöönottoa
  - perustulolle tosin esitettävissä myös muita kuin “tehokkuusargumentteja”

MIKÄ PERUSTULO?

MITÄ PERUSTULO TARKOITTA?

- 200 vuotta vanha *idea* (Paine 1797)
- ”tulo, joka maksetaan säännöllisin väliajoin kaikille yhteiskunnan jäsenille henkilökohtaisesti *ilman ehtoja ja tarveharkintaa*” (BIEN)
- perustulosta ei voi puhua yleisellä tasolla
  - taso (parantaako vai heikentääkö sosiaaliturvaa), verojärjestelmä (tulonjaon säilyttävä vs tulonjakoa tasoittava) ja korvattavat etuudet määrittävät vaikutukset (puhdas vs osittainen)
  - myös ihmisten suhtautuminen muuttuu herkästi konkretiaa lähestyttäessä
  - tavoitteet ovat vaihdelleet vuosikymmenten ja esittäjien mukaan

MIHIN PERUSTULON ON VÄITETTY JOHTAVAN?

- hyvinvointivaltion alasajoon ja kommunismiin
- työllisyyden lisääntymiseen ja vähentymiseen
- osallisuuden lisääntymiseen ja nuorten syrjäytymiseen
- köyhyyden lisääntymiseen ja vähentymiseen
- työntekijöiden aseman vahvistumiseen ja heikkenemiseen
- kansantalouden pelastumiseen ja vararikkoon
- naisten vapautumiseen ja kotiäitiyhteiskuntaan

PERUSTULON KANNATUS DIGITAALISESSA TALOUDESSA (PULKKA 2017)

Perustulomalli	Hyvä idea	Ei hyvä eikä huono idea	Huono idea
Osittainen perustulo 560 €/kk	51 %	20 %	21 %
Osittainen perustulo > 560 €/kk	33 %	20 %	39 %
Osittainen perustulo < 560 €/kk	27 %	27 %	37 %
Puhdas perustulo 1500 €/kk	25 %	17 %	66 %
Osittainen perustulo 1000 €/kk	24 %	17 %	51 %
Puhdas perustulo 1000 €/kk	20 %	20 %	51 %
Osallistumistulo	78 %	11 %	7 %

PERUSTULON STAATTISET VAIKUTUKSET (HONKANEN)

Perustulo €/kk	Tasavero %	Gini	Köyhyys %
0 (nykyinen)	-	26,51	13,03
450	41,5	25,94	12,29
500	43,5	25,50	11,98
550	45,0	25,15	11,74
600	46,5	24,79	11,39
650	48,5	24,33	11,10
700	50,0	23,96	10,91
750	52,0	23,49	10,47
800	53,5	23,11	10,21

YKSINASUVAN TYÖLLISTYMISVEROASTEET (HONKANEN & SIMANAINEN)

Palkanmuutos	Nykyinen	Perustulo 550 €/kk & veromalli		Perustulo 750 €/kk & veromalli	
		Tasavero	Nykyinen	Tasavero	Nykyinen
Ei muita tarveharkintaisia etuuksia, mutta oikeutettu asumis- ja toimeentulotukeen.					
0 → 500 €	80,0 %	50,2 %	31,8 %	63,9 %	38,5 %
0 → 1000 €	65,1 %	63,6 %	47,0 %	74,0 %	50,3 %
0 → 2000 €	65,2 %	60,8 %	45,9 %	66,2 %	44,2 %
1000 € → 2000 €	65,3 %	58,0 %	44,9 %	58,3 %	38,2 %

YKSINHUOLTAJAN TYÖLLISTYMISVEROASTEET (HONKANEN & SIMANAINEN)

Palkanmuutos	Nykyinen	Perustulo 550 €/kk & veromalli		Perustulo 750 €/kk & veromalli	
		Tasavero	Nykyinen	Tasavero	Nykyinen
0 → 500 €	29,3 %	54,4 %	28,8 %	60,4 %	27,7 %
0 → 1000 €	42,0 %	64,7 %	43,7 %	72,8 %	36,6 %
0 → 2000 €	70,3 %	81,2 %	64,6 %	87,8 %	59,9 %
0 → 3000 €	78,4 %	82,7 %	71,2 %	87,3 %	65,8 %
1000 → 2000 €	98,7 %	97,8 %	85,6 %	102,9 %	83,1 %
2000 → 3000 €	94,6 %	85,6 %	84,5 %	86,4 %	77,8 %

MITÄ PERUSTULOKOKEILU KERTOO?

- tammikuussa 2017 alkanut perustulokokeilu riittävä vain, jos kyseessä ensimmäinen vaihe
- kokeilun laajentaminen välttämätöntä
  - laajempi kohdejoukko, erilaisia malleja, verotuksen integroiminen kokeiluun
- työllisyysmittari on riittämätön
  - terveys- ja hyvinvointivaikutukset, ajankäyttö, aktiivisuus ansiotyön ulkopuolella

SUOSITUKSET JA PERUSTULOKOKEILULAKI

	Suositus	Kokeilulaki
Taso	erilaisia tasoja, väh. 550 €	560 €
Verotus	erilaisia malleja	nykyinen
Kohdejoukko	pienituloiset kotitaloudet	Kelan työttömän peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea saavat
Ikärajaus	25–58	25–58
Otanta	pakollinen, valtakunnallinen satunnaistaminen	pakollinen, valtakunnallinen satunnaistaminen
Otoskoko	voimalaskelmat	2000
Kesto	mahd. pitkä	2 vuotta

PERUSTULO VAI JOUSTAVA SOSIAALITURVA?

PERUSTULON ONGELMAT

- poliittisesti hankala toteuttaa: valtava sosiaaliturva- ja verojärjestelmän uudistus
- ei välttämättä tehokkaampi tapa auttaa pienituloisia tai lisätä ihmisten taloudellisesti aktiivisuutta
  - tarveharkintaisen perusturvan tason nostaminen helpompaa
  - ottaa heikosti huomioon poikkeavat elämäntilanteet
  - ei ratkaise ansioturvan ongelmia
  - taloudellisten kannustinten parantaminen hankalaa, byrokraloukkuja voitaneen vähentää myös ilman perustuloa
  - ilman laadukkaita kokeiluja vaikutusarviot spekulatiivisia
- taloudellinen toteuttamiskelpoisuus riippuvainen ihmisten työmarkkinakäyttäytymisestä ja teknologiamurroksen vaikutuksista verokertymään

PERUSTULON MAHDOLLISUUDET

- jos teknologisesta työttömyydestä muodostuu pysyvä ongelma, antaisi mahdollisuuden työn käsitteen laajentamiseen = ihmisille mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan muutenkin kuin ansiotyön kautta
  - ajatus perustulosta sosiaalisena osinkona
- joustava tapa ohjata tuottavuuskasvu työajan lyhentämiseen ja työn jakamiseen
- kunnianhimoiset perustulokokeilut saattaisivat osoittaa perustulon toimivan myös ihmisten aktiivisuutta ja hyvinvointia lisäävästi
- käytännössä kaikissa visionäärisissä yhteiskuntakeskusteluissa viitataan nykyisiin perustuloon

JOUSTAVAN SOSIAALITURVAN ONGELMAT

- ei varmuutta esimerkiksi tulorekisterin todellisista käyttömahdollisuuksista
  - on mahdollista, että näpértely ei ylipäättänsä ratkaise ongelmia
    - Miten esim. itsensätyöllistäjien tilannetta parannetaan?
- myös ”joustavuuden lisääminen” eli useimmissa tapauksissa tarveharkinnan vähentäminen on poliittisesti hankalaa
  - työttömiin ei luoteta
- jos teknologisesti työttömyydestä muodostuu pysyvä ongelma, ansiotyön yhteiskuntaan perustuva sosiaaliturva on ongelmallinen

JOUSTAVAN SOSIAALITURVAN MAHDOLLISUUDET

- maltilliset uudistukset poliittisesti toteuttamiskelpoisempia
- riskien minimoiminen: asteittain tarve- ja tuloharkintaa purkamalla voidaan arvioida, mikä toimii ja mikä ei
- byrokratialoukkujen purkamisella hyvin todennäköisesti myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen aktiivisuuteen (toki tämäkin spekulointia)

JOHTOPÄÄTÖKSET

- todennäköisesti kestävin tapa digitaalisen talouden sosiaaliturvan rakentamiselle on vähentää asteittain sosiaaliturvan tarveharkintaa ja vastikkeellisuutta
  - mikäli maltillisemmat uudistukset todetaan riittämättömiksi, perustulo säilyy valona tunnelin päässä
- jos digitaalisen talouden lupaus merkittävästä tuottavuuskasvusta ja ihmistyön vähäisemmästä tarpeesta realisoituu, tarvitaan rohkeampia visioita paremmasta yhteiskunnasta
  - perustulo on luonteva osa yhteiskuntaa, jossa tuottavuuskasvu ohjataan työajan lyhentämiseen ja ihmisten valinnanvapauden lisäämiseen

SYVENTÄVÄT OPINNOT

- Pulkka, Ville-Veikko (2017): [Tällaista politiikkaa kansalaiset haluavat digitaalisessa taloudessa](#). Kansallisen ennakointiverkoston blogi.
- Pulkka, Ville-Veikko (2017): [Auttaisiko perustulo köyhää?](#) Analyysi. Ajatuspaja Vision verkkolehti Vihreä Tuuma.
- Pulkka, Ville-Veikko (2017): [A Free Lunch with Robots – Can a Basic Income Stabilise the Digital Economy?](#) Transfer: European Review of Labour and Research. 23(3): 295–311.
- Pulkka, Ville-Veikko (2017): Riittääkö digitaalisessa taloudessa työtä ja toimeentuloa? Teknologiamurros ja tulevaisuuden työllisyysratkaisut. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.): [Uusi työväki](#): työ ja yrittäjyys prekarisoituvan palkkatyön yhteiskunnassa. Helsinki: Into, 15–55.
- Pulkka, Ville-Veikko & Kangas, Olli (2017): [Digitaalisessa taloudessa tarvitaan joustavaa sosiaaliturvaa](#). Teoksessa Matti Lehti & Matti Rossi (toim.): Digitaalinen Suomi 2017. Helsinki: Aalto-yliopisto, 579–588.
- Pulkka, Ville-Veikko (2016): [2030-luvun sosiaalipolitiikka](#). Kelan tutkimusblogi.
- Kangas, Olli & Pulkka, Ville-Veikko (toim.) (2016): [Ideasta kokeiluun? Esiselvitys perustulokokeilun toteuttamisvaihtoehdoista](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 13/2016. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.